

שוטר יפואי בעת היורה
האם הביאו נפולת רדיקאטיבית?

להם את השטחים שנלקחו מהם אחרי המלחמה וצורפו לפולין, לצ'כוסלובקיה ולברית המועצות, כעונש על הזחחות האינסופיות שחוללו הגרמנים בארצות אלה.

בראש התובעים את החזרת השטחים עומים דים הניאונאצים הגלויים והמוסוים. תמיכה מערבית רשמית בתביעה, בעוד המערב מתכוון לצייד את גרמניה בנשק אטומי, היא אינה יסירה על עצם קיום ברית המועצות והמדינות הקשורות בה. זהו הצד השני של המטבע המגאטוני.

אין כל טעם לשאול "מי התחיל". ה"אמריקאים מתרצים את חימוש גרמניה מים על השלום. הסובייטים מתרצים את הפיצוץ הפושעניים בצורך להגן על המור לתת הסובייטית מפני הגרמנים. זהו מעגל קסמים.

תפקידה של ישראל — הן בדרג הממלכתית והן בדרג התגובה האישית והציבורית — הוא להזיק את האנושות נגד פשע כפול ודו-סטרי זה. כל המסתפק בגינוי צד אחד — הריהו עושה את מלאכתו רמייה.

מפלגות

ללא מסוות

אין אידיאל גדול יותר לנגד עיני דויד בן-גוריון מאשר הקמתן של שתי מפלגות גדולות במדינה: מפלגת הימין המאוחדת ומפלגת השמאל המאוחד. כי אז יבואו כל פגעי הדמוקרטיה על תיקונם, והעם יבחר בין שתי המפלגות בבחירות אזוריות רובניות.

אם אמנם האמין משהו ברצינות בתווך זה, הרי בא השבוע דויד בן-גוריון בכבודו ובעצמו ולימד אותה אחרת. בהערה קצרה אחת הוכיח שכל הבניין אינו אלא אחיזה עניינים, הסוואה לתוכניתו האמיתית של מנהיג מפא"י: להנהיג שיטת בחירות שתיתן לו רוב מוחלט נצחי, בעוד כל יריביו מפולגים.

ההערה נפלטה מפי בן-גוריון בעת דיון בצמרת מפא"י על הרכבת הקואליציה הבאה. רוב מנהיגי מפא"י רוצים בקואליציה עם השמאל או עם חלק ממנו, מתוך ידיעה כי אחרת יקום השמאל ויתנגד לתוכנית ה"מפא"י בהסתדרות. רק איש אחד התנגד בפירוש לדיעה זו. היה זה ראש הממשלה. אמר בן-גוריון: יש לשאוף לקואליציה עם הליברלים וחקא. כי, הוסיף, אם הליברלים יישארו באופוזיציה, צפויה למפא"י סכנה גדולה: שהליברלים יתאחדו עם חרות ותקום מפלגה מאוחדת גדולה של הימין. במקרה זה תבלע היראקציה גם את "היכור" שנים המתקדמים, שתמכו בעבר במפא"י (באמצעות המפלגה הפרוגרסיבית). היתה זו ידיעה גיונית — אולם היא היתה ההיפך הגמור מכל דברי דויד בן-גוריון בתצית-חריסר השנים האחרונות.

דעה מוצדקת בהחלט מבחינה עובדית. ברגע שהסתבר כי עומדת לזום קואליציה של מפא"י, המפד"ל ואחדות-העבודה, החלו מורמים מחדש קולות למען אי-חוד מפלגות הימין. גם הארץ, שתבע כל העת מן הליברלים להצטרף לקואליציה, יצא לפתע בדרישה לאיחוד חרות והליברלים.

במדינה

העם

פשע דו-סטרי

היורה ירד בארץ, הירחה את השדות, הציף את הכבישים, מילא את הרחובות בשכונות ונתן לבנות תלאיב את ההר דמנות המיוחלת להראות את מלתחת ה"חורף החדשה שלהן.

בכל שנה אחרת, היה זה מאורע משמח. אך בשנת 1961 היתה השמחה מהולה ב"חששות סתומים מפני תופעה שאיש לא הבינה בדיוק. האם הביאו המטרות עם נפולת רדיקאטיבית?

סטירית-לחי לאנושות. בצפון הרחוק פוצצה ברית-המועצות את פצצת-האטום שלה, בסטרה על לחי האנושות כולה. עקרת-בית ירושלמית נחלצה לפעולה, הקימה תנועה ספונטאנית של התנגדות (ראה עמודים 10-11). רוב הקהל נשאר עומד מן הצד, אך לא בגלל לא-איכפתיות. הקהל הישראלי כולו ראה במעשה הסובייטי פשע נגד האנושות. אך הוא משך בכתפיו בחוסר-אונים, באומרו: "מה אנתנו יכולים לעשות?" מעולם לא היתה תחושת קטנות המדינה חזקה יותר.

מדוע עשו הסובייטים את המעשה המח"פיר? בעיני האזרח הפשוט, היה לכך רק הסבר אחד: האנושות חזרה אל הימים ש-קדמו למלחמת-העולם השנייה, כאשר שימש הפחד מכשיר מדיני בידי כמה ממשלות. ברית-המועצות שוב אינה רוצה לרכוש אהדה והסכמה. היא רוצה להפחיד ולמרוט את העצבים, כדי לשפר את עמדתה במיש"ח הבינלאומי.

אייכמן והפצצות. בכל זאת לא היו כל המחאות הישראליות כנות לגמרי. יכול היה האזרח לשאול את עצמו, בספקנות-מה: האם כל אותם אנשירוח היו מצטרפים למחאה אילו היו הפצצות אמריקאיות? האם קול ישראל היה נותן את ידו בהתלהבות כזאת לפרסום היוזמה האידיאליסטית, לולא השתלבה יפה בתעמולה המערבית?

אבן-הבחון היתה פשוטה ביותר: מי שמנהה בכנות את מעשי-האימים הסובייטיים, חייב לגנות גם את הצד השני, שגם הוא אינו טומן את ידו בצלחת. אמנם אין ארצות-הברית מפותצת כרגע פצצות-ענק. אך היא משקת מישחק לא פחות מסוכן: עידוד הניאונאציזיה של גרמניה.

פצצות-גרעין בידי האמריקאים הן דבר אחד. פצצות-גרעין בידי הגרמנים הן דבר אחר לגמרי. כי הגרמנים הם, במקרה הטוב ביותר, תולדות ששוחזרו זמנית, על-תנאי, מבית-המשוגעים, מבלי שיש בטחון גמור בשפיות דעתם. אם מישוה פיקפק בכך בישראל, הרי בא מכתב-האיום הגרמני, שנשלח השבוע לחברי הכנסת בישראל ב"עניין אייכמן, כדי להזכיר זאת.

הצד השני. בשבוע שעבר החלו עתוננים אמריקאיים, ביניהם השבועון הבינלאומי טיים, לפרסם מפות חדשות של גרמניה משולשת: "גרמניה המערבית", "גרמניה המזרחית" ו"גרמניה הפולנית". כך, בפעם הראשונה, החלה דעת-הקהל האמריקאית תומכת בפירוש ברשימת הגרמנים להחזיר

הנפשי והלאומי." אפילו נתעלם מן ההפרנות של צעיר נלהב, הרי מעידות השורות על כך כי הכותב חש כי נתגלתה לו בשורה מהפכנית חדשה, כדי שהיוצר תחושה כזאת, דרושים שני דברים: בשורה כשעלצמה, וגם מצבירות מיוחדת של מקבלי-השורה. בקיץ 1941 היו צעירים רבים בארץ צמאים לבשורה חדשה כזאת. כי כמה חודשים לפני כן התפרק, למעשה, הארגון הצבאי הלאומי.

התגייסות לארגון בגיל 14, חודשים מעטים אחרי שנאלצתי לנטוש את ספסל בית-הספר כדי להרוחח את מחייתי — תופעה רגילה למדי בימים ההם, ימי המשבר הכלכלי הגדול שבא בעקבות מלחמת-חשב והמרד הערבי בארץ. ההצטרפות לארגון לא היתה תוצאה של אידיאולוגיה. להיפך, בתקופה ההיא, תקופת גדולתו של היטלר, נטה כימעט כל צעיר חושב שמאלה. הלכנו לארגון מפני שמאסנו ב"הבלגה" בעת שהעתונים פירסמו מדי יום את שמות הרוגי היישוב במסגרות שחורות. חשנו כי ההבלגה אינה אלא מדיניות חסרת כבוד ואומץ-לב, וכי המנהיגים הלאומיים — מוייצמן ועד בן-גוריון — משועבדים לאנגלים.

דוגמתו האישית של שלמה בן-יוסף, ששר את ההימנון הלאומי כשתבל-התלייה נכרך על צתארו, נתנה לנו את הדחיפה האחרונה. אמרנו לעצמנו: "רק פחדן ומגילב נשאר עומד מן הצד כאשר אנשים כאלה מוסרים את נפשם." כך הצטרפנו למחתרת, שהפכה תוכן יחיד של חיינו — בית, משפחה, חברה ומקצוע. לעבודתי לא הקדשתי אלא את המינימום הדרוש כדי למנוע את פיטורי. הורי כימעט ולא ראוני אלא בשעת הארוחות, וכעבור זמן-מה עזרתי לגור לבדי, כדי להימלט מפיקוח מטריד וכדי לתת לקבוצה מקום לאימונים ולאחסנת נשק. לא קראתי שום ספר שלא נגע במישורין לתורת המלחמה והמהפכה — ואת אלה גמעתי בכמויות.

חיים מאושרים אלה יכלו להימשך הרבה זמן, לולא בא המשבר הנורא של קיץ 1940, כשהתפלג הארגון ומת ז'בוטינסקי. ההאשמות ההדדיות האיומות של דויד רויאל ואברהם שטרן הרסו את עולמנו הנפשי. בערב דרמאטי, שנחרת עמוק בזכרוני, התקוממתי ופרשתי. תוך פיקפוקים רבים חזרתי, כעבור כמה שבועות, לארגון של רויאל. אך כשנה התפלג שוב, בראשית 1941, עם פרישת מפקד המחוז אהרונצ'יק גייכמן, התפרקה פלוגתי סופית. נשאנו בחלל ריק.

★ ★ ★

המונים או קומץ נבחר?

הפילוג הכפול העלה על פני הכרתי הלך-מחשבה ביקורתי, שגרם קודם לכן רק בתת-הכרתי. גם בימים בהם הייתי שקוע כל-כולי בארגון, כשהדבקנו כרוזים, התאמנו באקדחים, יצאנו למסעות מפרקים והקמנו תאי-מחתרת בארגוני-הנוער הגלויים, כרסמו לבני פיקפוקים עמומים, פרי הספרים שקראתי והמאורעות שהתחוללו בעולם לנגד עינינו.

יהיה זה שקר אם אומר שהתנגדתי לדרך הטרור. האמנתי בכל לבי כי שפיות-דמים וחותרת ומוסרית במלחמת-שיתור לאומית (ועודני סבור כך כיום), הודחתו של הארגון עם מפלגה יראקציונית, ימנית ואנטי-ערבית היתה למורת רוחי, אך גם היא לא הכריעה לגבי. מה שהפריע לי יותר מכל היתה התיאוריה של "הקומץ הנבחר".

תיאוריה זו קבעה שאין הארגון (וורועו הפוליטית) חייבים לזכות בתמיכת רוב היישוב. מאחר שבכל מצב מהפכני ובכל מלחמת-שיתור רק קומץ קטן של אנשים בעלי-הכרה נחלץ לבצע את המשימה, הרי די לו לקומץ זה לפרוק את עול הרוב ולפעול על דעת עצמו. ברגע המכריע יתייצב הרוב לימינו באופן ספונטאני, וישלך מעליו את ההנהגה הרקובה הקודמת.

כפרתי תמיד בתיאוריה זו. לא מבחינה מוסרית, אלא מבחינה מעשית. המוסדות הלאומיים, שהטיפו נגד "הפורשים" בעוד הם עצמם לא עשו מאומה כדי לפרוק את עול האנגלים, החליז את היהודים המושמדים באירופה ולרכוש את לב ההמונים הערביים, היו מאוסים בעיני. אולם לא האמנתי כי ההמונים יתייצבו אי-פעם לימין הארגון באופן ספונטאני, ללא הכנה ארגונית ותעמולתית של שנים. הייתי משוכנע כי המאבק על נפש המוני היישוב, המאבק על השלטון ביישוב, קודם למלחמה באנגלים או בערבים.

איני מכחיש שהייתי מושפע באופן מכריע מתמונת העולם של או. למדתי את תולדות תנועות-ההמונים הגדולות, שתוללו במאה העשרים את המהפכה הבולשביקית, הפאשיסטית והנאצית. לא פחות הושפעתי ממלחמתו רבת-התפארת של מאהאטמה גאנדי, שגיבש תנועה אדירה של מיליונים ועיצב את נפש עמו הרום תוך כדי מלחמת-שיתור בכובש הזר.

כל המחשבות האלה היו זרות לגמרי לארגון. מנהיגיו, שהושפעו על-ידי המסורת המח'תרתית של מזרח אירופה, היו שקועים בתולדות מלחמת-השיתור של פולין ואירנד ועלילות גאריבלדי. מבחינה זאת לא היה הבדל רב בין רויאל ושטרן. שטרן דגל בתורת הקומץ הנבחר עוד יותר מיריבו.

★ ★ ★

תזכיר סודי ליאיר

ל המחשבות האלה, שהטרידו אותי גם כאשר עוד נמשכה פעולת הארגון כסדרה, התגבשו אצלי סופית כשפרשתי מן הארגון המפולג.

שוב לא האמנתי בכוחה של המחתרת לגרש את האנגלים (ובזאת טעיתי) או לחולל מהפכה ביישוב (ובזאת לא טעיתי). הייתי משוכנע כי המשימה האמיתית היא ליצור תנועה-המונים אדירה, מאורגנת וממושמעת, בעלת כושר ארגוני ותעמולתי, שתכבוש קודם כל את השלטון ביישוב, תכריז אחר-כך על מרי אזרחי או התקוממות לאומית, ותגרש את הכובש הזר. לכך היתה דרושה, לדעתי, רק השקפת-עולם חדשה, מלהיבה ומהפכנית, שתקומם את ההמונים נגד המישור הקיים ביישוב ותביא להקמת התנועה המשחררת.

זה בדיוק היה מצב-רוחי כאשר נפלה לידי אותה חוברת של שם. קראתי אותה, ושימחה גדולה הציפה אותי. "הנה", אמרתי לעצמי, "הדבר שחיפשתי זה חוש. זה מלהיב. זה מסביר את רקבון המישור הקיים ביישוב. זה המכשיר הרעיוני המושלם למהפכה פנימית."

יתכן כי לא היו אז רבים בנוער הערבי שראו את הדברים בדיוק כך. אך מצב-הרוח של חוסר-סיפוק, של תיעוב והשקפות הישנות והמנהיגים הישנים, היה משותף לחוגים נרחבים למדי באותן שנים, אחרי התפרקות הארגון הצבאי הלאומי ולפני יציאת אצ"ל ולחיי התנופה חדשה במלחמה נגד השלטון הזר. מצב רוח זה מסביר מדוע נקלטו הרעיונות הכנעניים כפי שנקלטו. אף שמעולם לא הצליחו לרכוש את אהדתו של חלק ניכר מן הנוער הערבי, הרי עוררו תשומת-לב רחבה, היפרו את המחשבה ודחפו כמה מסובי הצעירים לכיון חדש לגמרי.

מעניין שאחד האנשים שהושפעו על-ידי הרעיונות החדשים היה חקא אברהם ("יאיר") שטרן. כמה ימים אחרי פגישתי עם רטוש, נתן לי תמור, שלא התייחס ממני לגמרי, חוברת סודית משוקפלת, אשר הכילה תזכיר שכתב רטוש בשביל יאיר. רטוש הציע למנהיג הארגון החדש (שטרם נקרא אז לחי, אלא "הארגון הצבאי הלאומי בישראל", להבדיל מן "הארגון הצבאי הלאומי בארץ-ישראל") לפסול את היהדות ואת הצינונות, להנהיג דגל חדש והימנון לאומי חדש, ולהגדיר את הארגון כגרעין של תנועה לאומית עברית.

יאיר לא קיבל את התורה במלואה. אבל הוא סירב להניח ליהודים בעלי-הכרה, כמו ישראל שייב, לתת לעיקרי ארגונו פירוש יהודי-דתי-מישיחי. ומי שקרא כיום בעיון את פירסומי לחי, מימי יאיר והלאה, ימצא בהם רמזים כנעניים למכביר.

כך קרה שאליהו בית-צ'ורי, עמו נפגשתי פעמים רבות באצ"ל, נאם בפני שופטיו בקאהיר, אחר הריגת הלורד מוין, נאום כנעני מובהק.

(המאמר הבא בספירה:

"ריקוד פביב עשתורת")